

JOAN RIGOL I ROIG

EL MEU PACTE

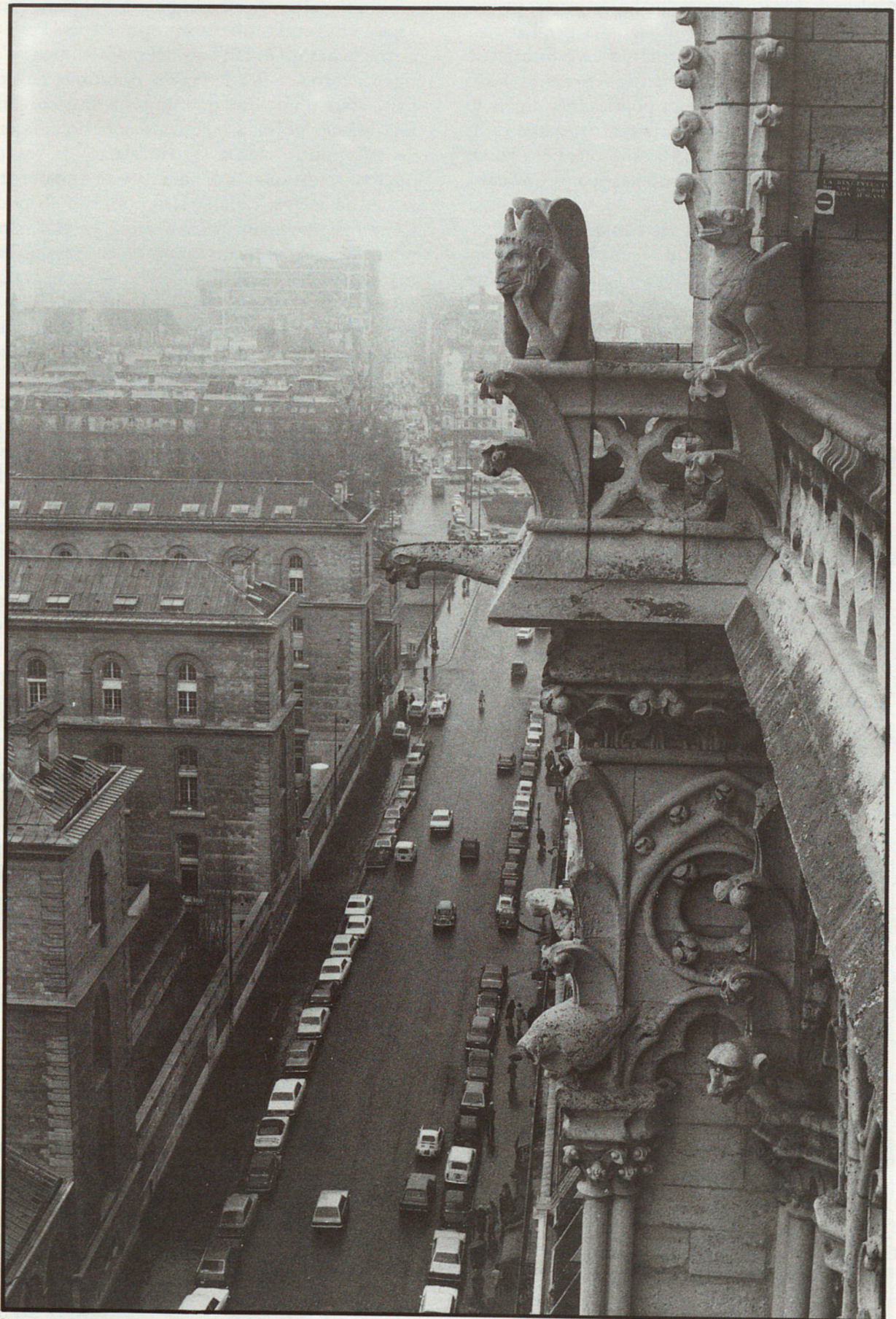
Fa fa més d'un any, el 14 d'octubre de 1985, se signava el Pacte Cultural al saló de Sant Jordi, sota la presidència del molt honorable president de la Generalitat. De fet, el document signat per totes les administracions catalanes que tenen una responsabilitat en el camp de la cultura porta per títol «Acord-marc entre les institucions catalanes per a la coordinació de llur política en relació a les entitats culturals bàsiques». Tothom, però, l'anomena «Pacte Cultural», perquè un dels objectius que es proposa és cercar una línia de complementarietat i ajuda en comptes d'una competència pel pur protagonisme polític en el camp de les grans institucions culturals. Així acabava una etapa llarga de negociació, que havia tingut moments en els quals semblava estar en perill l'assoliment d'un acord, i en començava una altra que intentava posar en marxa els acords presos i potenciar el diàleg, l'ajuda mútua i la complementarietat en la tasca dels serveis culturals.

El president Pujol havia preconitzat aquesta línia d'actuació, especialment el dia que guanyava per segona vegada les eleccions autonòmiques; ja havia estat desenvolupada anteriorment com a «idea bàsica» d'actuació política per en Josep M. Castellet en el seu llibre *Per un debat sobre la cultura a Catalunya*; i jo mateix l'havia preconitzat en el meu llibre *Crisi i país*, l'any 1982, entre d'altres.

Tal vegada, un dia valdrà la pena d'analitzar els avatars que va sofrir el text abans d'arribar a ésser definitiu. Algunes de les afirmacions són, havien d'ésser, al meu entendre, molt genèriques, ja que no es podia concretar més. Manquen encara a hores d'ara lleis importants que defineixin el marc de les administracions públiques a Catalunya i això dificultava la precisió jurídica en el text del Pacte Cultural al mateix

temps que facilitava enormement la posta d'obstacles en la seva negociació. No és, en opinió meua, un text que cerqui per sobre de tot la precisió jurídica, sinó més aviat la voluntat política. I és des d'aquesta perspectiva de voluntat política que cal interpretar-lo com a tal. Penso que fins avui ningú ha volgut desvirtuar aquesta voluntat política en nom d'argücies basades en pseudo-interpretacions jurídiques. En tot cas, sovint veiem en els mitjans de comunicació els retrets de voluntat de compliment o d'incompliment del Pacte, però s'assumeix sempre com a un punt de referència bàsic i fonamental entre les administracions en el camp de la cultura.

No em pertoca a mi, seria una manca de delicadesa, jutjar si es fa bé o no el seu desplegament polític. En tot cas, no és aquest l'objecte d'aquest escrit. El que em permeto recordar és que el Pacte Cultural es va fer, entre d'altres raons fonamentals, per vertebrar una política comuna d'administració catalana; no pas per esmicolar aquesta política en un repartiment polític de «poder». No vull, per tant, entrar avui en l'anàlisi del procés fins a arribar a l'acord, ni tan sols en un judici d'actuació posterior a la firma. Intento tan sols expressar quina era la meua intencionalitat política al promocionar, juntament amb d'altres, aquest acord. I desitjo fer-ho des d'aquesta perspectiva perquè sempre he pensat que la meua feina era «política» fonamentalment. Hi ha sempre el perill, per part dels homes polítics, de refugiar-se, quan no es té un programa polític, en la defensa dels interessos corporativistes del sector que t'encarreguen d'administrar; és l'èxit fàcil, la demagògia. Però la suma d'actituds d'aquest estil no porta la reconstrucció política d'un país. Per això vull posar ara més de manifest els criteris polítics meus que em portaven a la formulació del

PARIS 1977

Pacte Cultural. Als polítics, se'ns ha de jutjar, penso, per la política que fem, com els artistes per l'art, els metges per la medicina. I els resultats d'un polític en un país en reconstrucció política s'han de veure en si el país té progressivament una dinàmica política més digna. El Pacte Cultural té valor per si mateix; al marge de la intencionalitat política dels seus promotors. Però potser val la pena saber quin ànim m'impulsava a formular-lo.

la mobilització d'un fet constituent

Al discurs que vaig fer a Vic el juliol de 1984 deia: «Hem de recordar com la cultura a Catalunya esdevé l'element constituent d'un país que no té Constitució». Parlar de cultura a Catalunya no és parlar d'un fet qualsevol o d'un aspecte sectorial del país com tants d'altres, per importants que siguin. Si alguna cosa ens cohesiona, als habitants d'aquest poble, i ens distingeix i ens «personalitza» respecte d'altres, és la nostra cultura. Entesa en el sentit més ampli del terme. Altres nacions que han tingut una evolució política més privilegiada han pogut tenir institucions derivades del seu Estat (exèrcit, duanes, diplomàcia internacional, banc emissor de moneda), que han facilitat que la seva cultura no hagi estat usada d'una manera tan explícita com la nostra com a element cohesionador i identificador de la nostra col·lectivitat. És en aquest sentit que a Catalunya, comparant-ho amb d'altres indrets, també la cultura és quelcom més.

Per altra part, a manca d'aquestes institucions estatals, és prou atractiva la idea política de fonamentar també la nostra cohesió en la dinàmica cultural, en la creativitat de les relacions interpersonals per tal que sigui precisament això el fonament de la recerca de la nostra pròpia i específica sobirania com a poble. Des d'aquesta peculiar situació política de Catalunya, no és estrany que emergeixin com a fets polítics fonamentals aspectes que en d'altres indrets no ho fan. Per mi aquest és un dels reptes polítics més importants si evitem caure, per un fals mimetisme, en unes institucions devaluades pel comportament dels polítics que es configuren com a tals només pel desig d'administrar el poder que donen els ressorts de l'Estat. Per mi, un país que no té ni exèrcit propi ni banc d'emissió de moneda, etc., ha de basar la constitució del seu govern polític —si vol avançar— en allò que té de debò. I el que tenim de més específic és un territori i una cultura. És clar, com més endavant penso dir, que no és una cultura unívoca, uniforme i unitària. Però tenim un comú denominador. I aquest és el fet que ens pot convertir en constituents políticament, si aconseguim aquesta unitat bàsica sobre la qual es basa la diferència, el consens o la confrontació posterior.

un estil polític constructiu

Sobre els fets constituents polítics d'una nació no s'hi pot jugar amb sectarisme partidista. I amb la cul-

tura, a Catalunya, no s'hi ha jugat (llei de Normalització, etc.) en les qüestions importants. Però del que es tracta ara no és tan sols del manteniment d'aquesta treva i respecte per les grans qüestions culturals del país, sinó d'intentar que aquesta situació dinamitzi una relació política positiva i cohesionada en tot el ventall polític català. Si la relació de les diverses opcions polítiques a Catalunya es fonamenta en el poder de derivació de l'Estat, com són els poders autonòmics, fàcilment podem caure en el parany de la neutralització mútua a l'interior de Catalunya, de tal manera que ens perjudiqui en la nostra necessària fortalesa en les relacions amb l'exterior. No és en la polèmica sobre un poder «derivat» que construirem la nostra sobirania; i poca cosa aportarem a la col·lectivitat política des d'aquest posicionament.

Per això, quan es tracta d'intentar formular aquest «comú denominador» que és la receptivitat de cada força política i l'aportació de les altres, és necessari un estil polític creatiu i magnànim: el creador del catalanisme polític modern, en Prat de la Riba, mai es va fixar en el color polític dels seus col·laboradors (Pompeu Fabra, Campalans...). Només així es podia fer el que ell va fer. I ajuntant l'esforç unitari de les diverses administracions catalanes —basat en la seva capacitat d'unir-les—, va començar a establir un model d'administrador polític català. De la inèrcia d'aquesta línia d'actuació encara en vivim avui, com a imatge.

En els moments de reconstrucció política no podem tenir el trist luxe que les nostres tot just recuperades institucions polítiques sentin l'embat de l'erosió pròpia de la fatiga política de les nacions amb llarga tradició de sobirania nacional. La nostra vida política no s'ha de circumscriure únicament al suport a la societat catalana en la seva pròpia tasca de societat civil —de vegades, la competitivitat partidista en aquest sentit obeeix a pur electoralisme—, sinó que ha de reconstruir el marc de la seva pròpia i específica activitat política. Quan es tracta de cercar el «comú denominador» en l'activitat política, totes les forces polítiques avaluades per les urnes s'han de reconèixer entre si com a necessàries.

en cultura no hi ha monopolis

Sempre he pensat que la manera d'afirmar el futur de la nostra cultura era que ella mateixa pogués afrontar i digerir els reptes del present de la pròpia societat catalana. Altrament, el futur de la nostra cultura correria el risc d'esdevenir «curiosament antropològica». L'actual crisi de la societat occidental on estem inserits en l'àmbit econòmic, polític i cultural és d'una tal magnitud, que ningú, avui per avui, té la clau de volta per interpretar-la. En la mesura que la nostra cultura sigui objecte de reflexió des dels diversos àmbits ideològics, serà present, com a tal, en el concert dels interrogants que planen sobre el món

MALLORCA 1977

d'avui. Ben mirat, la iniciativa cultural sempre se situa, com a creativitat, en els aspectes fronterers de les seguretats convencionals. Per tant, la defensa de la nostra cultura, paradoxalment, necessita ésser assumida des de la problemàtica societària més actual. La composició del Consell Assessor de Cultura que vaig nomenar obeeïa a aquesta inquietud. És més, el «comú denominador» apareix més factible d'obtenir quan homes diversos d'ideologies contradictòries es plantejaven els interrogants d'un present i d'un futur que no està a l'abast de cap seguretat prefixada. A l'esmentat discurs de Vic deia així: «La cultura catalana demana avui, abans que res, que es dugui a terme una anàlisi interrogadora sobre la seva societat i una autocrítica sobre els seus pressupòsits habituals. Les imatges de Catalunya abundin, encisadores o lúgubres, però escassegen les notícies de Catalunya, els desentranyaments rigorosos de la realitat del seu present. Enmig del rebombori de mites nacionals, Catalunya encara és mal coneguda...»

Des d'aquesta perspectiva global del concepte «cultura» és possible una convocatòria ampla i pluralista on el llegat històric no esdevé artifici per a ningú, sinó bagatge comú per al consens o la dissensió sobre l'anàlisi del present. És per això que he vist el pluralisme com la màxima garantia de compartir el llegat cultural que ens ve de la nostra història com a poble. No cal dir que aquest mateix llegat no és unívoc, sinó també plural.

la llengua, el signe de la nostra realitat cultural

Un dels èxits més grans de la política catalana actual ha estat el consens en la llei de Normalització Lingüística. És precisament per causa de la unanimitat aconseguida que ha esdevingut un fonament tan ferm en la convivència cultural del país. Si s'hagués volgut ésser més expeditiu i no s'hagués cercat tan aferrissadament la unitat, no s'hauria assolit la importància que avui té aquesta norma. Aquest seria per mi el paradigma del comportament polític. La llengua ha d'esdevenir el signe del nostre comú denominador cultural. Assolit des de la fermesa i la llibertat; des de la fidelitat i la comprensió.

El Pacte Cultural, lògicament, havia de refermar aquesta unitat política. Per això era bo que des de la instància unitària de totes les administracions catalanes es marqués com a objectiu: «La llengua catalana, malgrat els esforços que es fan des de diversos sectors per consolidar-la, es troba en una situació molt precària, i cal una voluntat eficaç per garantir que el català se salvi com a llengua de ple ús.» (Pacte Cultural, A) Principi general; o bé: «Intensificar conjuntament esforços i recursos en el procés de normalització lingüística i, en concret, establir que la xarxa de Centres

Impulsors de la Normalització Lingüística abasti, al més ràpidament possible, les zones amb major nombre de població immigrada, sobre la base de la cooperació entre la Generalitat de Catalunya i els ajuntaments, d'acord amb el que diu l'article 26 de la llei de Normalització Lingüística» (Pacte Cultural, C) Acords concrets, núm. 3).

La conjunció de totes les administracions catalanes, que alhora són reflex del divers ventall polític del país, no pot només ajudar a fer més operatius els acords parlamentaris sobre aquesta matèria, sinó que fa més sòlida la unitat política en defensa de la llengua; és a dir, incloure la defensa de la llengua en el marc d'un acord cultural més ampli i plural permet la integració de més gent en aquesta lluita.

vertebració política o «totum revolutum»

Sovint se'ns havia acusat de la política de la «repartidora» com a un estil de subvencionar indiscriminadament i amb intencionalitat fora d'objectius prioritats culturals preestablertes. No era cert. Però si el Pacte Cultural es convertís després en uns *statu quo* de conjunció d'interessos divergents i contraposats de tipus administratiu i polític, podria esdevenir, per degradació, una plataforma o excusa per exigir exclusivament recursos financers d'una administració a l'altra; reduint la Generalitat a una «repartidora» per a les altres institucions. Allò que hem fet per vertebrar i coordinar els recursos de Catalunya d'una manera eficaç i com a corresponsabilització política de potenciar la nostra cultura podria esdevenir tot el contrari. La lletra sense l'esperit mata. El Pacte Cultural no era un pacte financer, de «si hi poses diners, t'hi deixo ser; si no, no». Precisament era també el fet de la manca de diners suficients que aconsellava la formulació del Pacte.

Però, per altra banda, calia entendre que era necessari córrer el risc de la «cohabitació» política, en el camp de l'administració política dels serveis culturals per tal d'enfortir les institucions culturals catalanes. Per si sola, cap administració garanteix uns recursos suficients. En canvi, així enfortides, la Generalitat, com a màxim organisme polític de Catalunya, podia tenir el paper vertebrador. Primer cal invertir en confiança política en el futur, en la cultura, per tal de fer-ne la lligada político-administrativa posterior. Si es queda a mig camí d'aquest plantejament —com tota inversió mig feta— només se'n reben les contradiccions, però no els avantatges d'una aposta en favor d'una acció coordinada envers les grans institucions culturals. Si els diversos serveis administratius de la cultura es coordinen i aquesta es potencia a tot Catalunya, la Generalitat és l'administració directament beneficiada d'aquest enfortiment. I amb ella, lògicament, totes les altres.

MALLORCA 1977

cal ésser un poble culte per defensar la pròpia cultura

Quan penso que la cultura, com a fet social, pot esdevenir un dels eixos més importants per formular una política substantiva per a Catalunya m'estic referint a una cultura «global». És a dir, aquella cultura que no es defineix únicament pels seus trets diferencials envers les altres, sinó com aquella cultura que pot aportar els factors creatius suficients per poder assumir tots els elements que les altres cultures li poden aportar de positiu. En definitiva, si la societat catalana és una societat interdependent d'altres societats del seu entorn més ampli, la cultura pròpia d'aquesta societat nostra ha d'assumir l'enriquiment de les altres. El català, com a cultura, necessita obrir-se a les aportacions universals comunes a la nostra àrea. I la nostra diferència cultural creativa no ha d'actuar en un clos tancat, sinó que ha de tenir l'empenta suficient per no tenir por de perdre identitat en el seu «apropiar-se» els valors universals de la cultura. En aquest sentit cal que aprofundim en la millor tradició de la nostra cultura, que sempre s'ha distingit pel fet d'ésser plataforma d'obertura a les cultures més potents del nostre entorn. És amb aquesta sensibilitat universal que la cultura catalana s'enforteix, ja que és això el que permet a tots els catalans assumir com a tals qualsevol activitat cultural, sense haver de distingir si traspassen o no traspassen els límits de les «fidelitats» o de les «toleràncies».

El Pacte Cultural se circumscriu bàsicament a les grans institucions culturals donat que aquestes són, per una banda, organismes que permeten entroncar la nostra activitat cultural amb la de les cultures del nostre voltant més desenvolupades (grans museus, biblioteques, institucions musicals, teatrals, etc.) i, per l'altra, són el punt de referència a l'hora d'aixecar el nivell de qualitat cultural de les nostres activitats. Cal ésser conscients que una endèmica mancança de formació cultural bàsica en els nivells d'ensenyament obligatori ens obliga a un esforç constant per tal que la cultura de qualitat impregni la nostra vida social.

Si ens poguéssim organitzar administrativament a Catalunya en el camp de la cultura, *tamquam tabula rasa*, probablement ho fariem diferentment de com es marca en el Pacte Cultural. Però el Pacte és fruit d'un possibilisme i d'uns avantatges i unes servituds històriques. I des d'aquesta perspectiva té uns elements clarament positius: la implicació de les diverses administracions en la corresponsabilització per a les institucions culturals bàsiques pot esdevenir una font de capillaritat social en la incidència d'aquestes institucions en els diversos àmbits sociològics. I això només es podrà assolir si el Pacte Cultural no es queda, en el seu esperit, a mig camí. O és que les administracions catalanes hem d'estar permanentment discutint-nos qui té competències o drets adquirits sobre cadascuna

d'aquestes institucions, com a eix del gran debat cultural?

com a conclusió

He dit que la vigència del Pacte està per sobre de la intencionalitat política de qualsevol dels seus promotors. Sempre he pensat que la millor manera que té un polític de servir la cultura és fer de polític amb el màxim de competència i dignitat. Jo vaig intentar assolir-ho d'aquesta manera: per mitjà d'aquest Pacte Cultural.

JOAN RIGOL I ROIG